

DISKRIMINĀCIJAS AIZLIEGUMA PĀRKĀPUMS KĀ KRITĒRIJS PRETTIESISKAS EKSPROPRIĀCIJAS KONSTATĒŠANAI

VIOLATION OF PROHIBITION OF DISCRIMINATION AS A PREREQUISITE TO DETERMINING UNLAWFUL EXPROPRIATION

Ingus Meimers, *Mg. iur.*

Advokāts

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
studiju programmas “Juridiskā zinātne” doktorants

Summary

The author analyses the concept of prohibition of discrimination while carrying out expropriation in the field of foreign investment protection. The work involves a substantial study of current and historical development in this mayor issue, first of all examining the legal background and interpretation of the term discrimination in the assessment of unjustifiable expropriation. The article is based on the analysis of international arbitral awards, treaty law and doctrinal apprehension of the aforementioned subject matter. Furthermore, the author finds discrimination to be the key factor that has been relegated to second place in establishing whether the host state, while directly or indirectly expropriating foreign property, has breached international law. Overall, the author emphasizes the importance of analysis that would provide answers as to whether the host state has discriminated a foreign investor in comparison to other individuals residing in the host state. Furthermore, *onus probandi* question is unclear, and the practice is undecisive, but the assessment of burden of proof can vary depending upon the factual circumstances indicating that the state had a direct or indirect motive for discrimination.

Atslēgvārdi: netiešā ekspropriācija, diskriminācija, diskriminācijas aizliegums, ārvalstu ieguldītājs, valsts atbildība

Keywords: indirect expropriation, discrimination, prohibition of discrimination, foreign investor, state responsibility

Ievads

Raksta mērķis ir analizēt un sniegt precīzu skaidrojumu diskriminācijas aizlieguma principam, kas jāievēro uzņemošajai valstij, tieši vai netieši ekspropriējot ārvalstu ieguldītāju ieguldījumu. Konkrētāk, autors analizē:

- pirmkārt, diskriminācijas izpratni, veidus un diskriminācijas aizlieguma principa avotus starptautisko ieguldījumu veicināšanas un aizsardzības tiesībās;

- otrkārt, šķīrējtiesu praksi, noskaidrojot, kuras personu grupas atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- treškārt, vai un kāda nozīme ir valsts mērķim diskriminēt ārvalstu ieguldītāju situācijā, kad tiek veikta ekspropriācija;
- visbeidzot, kādi teorētiski varētu būt attaisnojumi situācijā, kad tiek konstatēta ricība, ar kuru šķietami pārkāpts diskriminācijas aizlieguma princips.

Diskriminācijas aizlieguma jēdziens, forma, avoti un veidi ekspropriācijas kontekstā

Starptautiskajās publiskajās tiesībās pastāv vienprātība, ka ekspropriācija nav prettiesiska *per se*,¹ taču tās īstenošana ir pakļauta vairākiem priekšnoteikumiem, kas ļauj pārbaudīt, vai valsts rīcība atbilst starptautiskajām tiesībām. Tradicionāli ekspropriācijas tiesiskuma kritērijs *inter alia* ir diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana.²

Plašākā izpratnē jebkāda ekspropriācijas izpausmei vai formai – tiešai vai netiešai – jābūt nediskriminējošai, proti, ekspropriācija jāīsteno bez jebkādas diskriminācijas.³ Šis tiesiskas ekspropriācijas elements nozīmē, ka uzņemošā valsts nedrīkst ekspropriēt īpašumu, balstoties uz ārvalstu ieguldītāja “personīgajām īpašībām” (angļu val. – *personal characteristics*).⁴ Primitīvā formā – situācijā, kurā uzņemošā valsts ekspropriē tikai ārvalstnieka īpašumu vai konkrētas ārvalstnieku grupas īpašumus, tā rīkojas prettiesiski un pretēji starptautiskajām tiesībām,⁵ t. i., situācijā, kad ārvalstu ieguldījumi tiek nacionalizēti, kamēr citi līdzīgi ieguldījumi paliek neskarti, vai kad īpašumi tiek atņemti tikai konkrētu valstu piederīgajiem.⁶ Taču ekspropriācijas kontekstā diskriminācijas konstatēšana valsts rīcībā pieprasa vairāk nekā atšķirīgas izturēšanās identificēšanu, konkrētāk – lai valsts rīcību kvalificētu kā diskriminējošu, ir jākonstatē atšķirīga attieksme bez attaisnojuma vai nesaprātīga attieksme;⁷ rīcībai jāpakļauj persona selektīviem aizspriedumiem, vai darbībai ir jābūt vērstai pret ieguldītāju (un īpaši kā ārvalstu ieguldītāju).⁸ Tāpēc, ja ieguldījumi, kas pieder pie noteiktas

¹ Sheppard A. The Distinction Between Lawful and Unlawful Expropriation. In: Investment Arbitration and the Energy Charter Treaty. Ed. by C. Ribeiro. New York: JurisNet, LLC, 2006, p. 169.

² Foighel I. Nationalization: A study in the Protection of Alien Property in International Law. Copenhagen: Stevens & Sons Ltd., 1957, pp. 46–47; Friedman S. Expropriation in International Law. London: Stevens & Sons Ltd., 1953, pp. 189–193.

³ International Investment Law and Soft Law. Ed. by A. K. Bjorklund, A. Renisch. Cheltenham: Edward Elgar, 2012, p. 295.

⁴ Schefer K. N. International Investment Law. Text, Cases and Materials. Cheltenham: Edward Elgar, 2013, p. 180.

⁵ Wooldrige F., Sharma V. The Expropriation of the Property of the Ugandan Asians. Indian Journal of International Law, 1974, No. 14, pp. 61–63; Harris D. J. Cases and Materials on International Law. 5th ed. London: Sweet & Maxwell, 1998, p. 347.

⁶ Lim C. L., Ho J., Paporinskis M. International Investment Law and Arbitration. Commentary, Awards and Other Materials. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p. 343.

⁷ Ibid.; Shaw M. N. International Law. 6th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, p. 842; Antoine Goetz et consorts v. République du Burundi, ICSID Case No. ARB/95/3, Award, 10 February 1999, para. 121.

⁸ Joseph Charles Lemire v. Ukraine, ICSID Case No. ARB/06/18, Jurisdiction and Liability, 14 January 2010, para. 261.

valsts ieguldītāju grupas, ir ekspropriēti tādēļ, ka ieguldītāji ir ārkārtīgi netaisnīgi darījumos ar uzņemošo valsti, ekspropriāciju neuzskatīs par diskriminējošu.⁹ Skaidrots arī, ka diskriminācija var būt atšķirīga izturēšanās pret ārvalstniekiem, salīdzinot tos ar uzņemošās valsts piederīgajiem, vai pret konkrētas grupas ārvalstniekiem, salīdzinot tos ar citiem ārvalstniekiem.¹⁰

Attiecībā uz diskrimināciju, kas izriet no nacionālā regulējuma, tai starptautiskajās tiesībās ir veltīta īpaša nozīme.¹¹ No vienas puses, skaidrots, ka lēmums, kas ir pretrunā nacionālajām tiesībām un ir diskriminējošs pret ārvalstnieku, ir acīmredzami netaisnīgs saskaņā ar starptautiskajām tiesībām.¹² No otras puses, valsts rīcība tiek klasificēta kā prettiesiska un starptautisku tiesību pārkāpumu radoša pat tad, ja valsts nerīkojas pretrunā nacionālajām tiesībām – ja saskaņā ar konkrētas valsts tiesībām valstij bija pienākums rīkoties konkrētā veidā.¹³ No minētā izriet, ka neatkarīgi no tā, vai valsts savu rīcību attaisno, atsaucoties uz nacionālajiem likumiem, tik un tā var tikt konstatēta diskriminācija, un, iespējams, tikt konstatēts arī starptautisko tiesību pārkāpums. Proti, UNCITRAL lietā *Lauder v. Czech Republic* secināts, ka pats nacionālais regulējums pārkāpj šo (diskriminācijas aizlieguma) aizsardzības standartu. Šķīrējtiesa norādīja: lai valsts rīcību atzītu par diskriminējošu, tai pašai par sevi nav jāpārkāpj nacionālais likums, jo nacionālais likums var saturēt normas, kas ir diskriminējošas pret ārvalstu ieguldītāju, vai nesaturēt diskriminējošas izturēšanās pret ārvalstu ieguldītāju aizliegumu vispār.¹⁴

Starptautisko līgumu kontekstā divpusējo ieguldījumu aizsardzības un veicināšanas (turpmāk – BIT) un daudzpusējo ieguldījumu veicināšanas līgumu (turpmāk – MIT) tekstos lielākoties ietverts diskriminācijas aizlieguma princips, veicot ekspropriāciju, taču atšķiras tā vārdiskais formulējums. Līgumos, kuros Latvijas valsts ir puse, tiek lietoti tādi apzīmējumi kā “balstoties uz nediskriminējošiem principiem”,¹⁵ “balstoties uz nediskriminējošiem

⁹ Lim C. L., Ho J., Paparinskis M. 2018, p. 343; Al-Quarashi Z. A. Renegotiation of International Petroleum Agreements. *Journal of International Arbitration*, 2005, No. 22 (4), pp. 262–268.

¹⁰ Fatouros A. A. *Government Guarantees to Foreign Investors*. New York: Columbia University Press, 1962, p. 249.

¹¹ Harvard Law School, *Research in International Law of Responsibility of States for Damage Done in Their Territory to the Persons or Property of Foreigners (1929 Draft Convention)*. *American Journal of International Law*, 2017, Vol. 23, pp. 133, 174; Adede A. *Fresh Look at the Meaning of Denial of Justice under International Law*. *XIV Canadian Yearbook of International Law*, 1977, p. 91.

¹² *Loewen Group, Inc. and Raymond L. Loewen v. United States of America*, ICSID Case No. ARB(AF)/98/3, Award, 26 June 2003, para. 135.

¹³ Crawford J. *The International Law Commission's Articles on State Responsibility*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, p. 84.

¹⁴ Roland S. *Lauder v. The Czech Republic*, UNCITRAL, Final Award, 3 September 2001, para. 220.

¹⁵ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Baltkrievijas Republikas valdības vienošanās par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks divpusējs dokuments. *Latvijas Vēstnesis*, 02.07.1998., Nr. 194/195.

nosacījumiem”,¹⁶ “nediskriminējošā veidā”,¹⁷ “ar nediskriminējošu motivāciju”,¹⁸ “uz nediskriminējoša pamata”,¹⁹ “uz nediskriminējošiem pamatiem”,²⁰ “nav

¹⁶ 5. pants: Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 28.12.2000., Nr. 470/472; 5. pants: Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Dānijas Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis, 28.12.2000., Nr. 470/472; 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Izraēlas Valsts valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 10.03.1994., Nr. 30; 5. panta pirmā daļa: Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 07.02.1995., Nr. 19.

¹⁷ 4. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Grieķijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 29.09.1995., Nr. 149; 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Rumānijas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 20.03.2002., Nr. 44; VIII. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Kanādas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 01.12.2011., Nr. 189; 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Indijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 27.10.2010., Nr. 170; III. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas Valdības un Amerikas Savienoto Valstu Valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību. Latvijas Vēstnesis, 18.01.1995., Nr. 8 (291); 4. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Moldovas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 16.11.1999., Nr. 378/380; 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Horvātijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 05.07.2002., Nr. 101; III. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas un Turcijas Republikas līgums par ieguldījumu savstarpēju veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 09.10.1997., Nr. 260/262; 4. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas un Portugāles Republikas līgums par ieguldījumu savstarpēju veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 26.01.1996., Nr. 14; 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Bulgārijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 01.05.2004., Nr. 69; 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Kirgizstānas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 23.12.2008., Nr. 200; 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Gruzijas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 29.12.2005., Nr. 209; 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Armēnijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 29.12.2005., Nr. 209; 6. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Azerbaidžānas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 29.12.2005., Nr. 209; 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Kazahstānas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 20.10.2005., Nr. 167; 4. panta pirmās daļas c. punkts: Latvijas Republikas valdības un Ķīnas Tautas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 13.10.2004., Nr. 162; 3. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 18.01.1995., Nr. 8.

¹⁸ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Slovākijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 20.06.1998., Nr. 184/185.

¹⁹ 6. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Singapūras Republikas valdības līgums par ieguldījumu savstarpēju veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 11.02.1999., Nr. 40.

²⁰ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Igaunijas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 15.05.1996., Nr. 84.

diskriminējošs”,²¹ “bez diskriminācijas”,²² “bez jebkādas diskriminācijas”,²³ “darbības nav diskriminējošas”,²⁴ “ja pasākumi nav diskriminējoši”,²⁵ “šīs darbības nav diskriminējošas”,²⁶ “notiek bez diskriminācijas”,²⁷ “pasākumi nebūs diskriminējoši”,²⁸ “nediskriminējoša rakstura pasākumiem”,²⁹ “nediskriminējot nevienu no tajā iesaistītajām personām”,³⁰ “pielietotie līdzekļi nav diskriminējoši”.³¹ Tomēr tajā pašā laikā Latvijas un Austrijas BIT ekspropriācijas klauzulā nav ietverts diskriminācijas aizlieguma princips, veicot ekspropriāciju.³² Eiropas Enerģētikas hartas nolīguma (turpmāk – ECT)³³ 13. panta pirmās daļas b) punktā paredzēts, ka jebkuras līgumslēdzējpusē investoru investīcijas citai līgumslēdzējpusēi piederošā teritorijā netiks nacionalizētas, ekspropriētas vai pakļautas mēriem, kam būtu tāds pats efekts kā nacionalizācijai vai ekspropriācijai, izņemot gadījumus, kad šāda ekspropriācija nav diskriminējoša.

Tomēr diskriminācijas aizlieguma kritērijs nav tikai līgumtiesiska rakstura ierobežojums, bet arī tiek uzskatīts par tiesiskas ekspropriācijas

²¹ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas un Ungārijas Republikas līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 05.10.1999., Nr. 325/327.

²² 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Korejas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 24.12.1996., Nr. 226/227; 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Ēģiptes Arābu Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 26.06.1997., Nr. 152/154.

²³ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Ukrainas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 15.10.1997., Nr. 268/269.

²⁴ 5. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Vjetnamas Sociālistiskās Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 16.02.1996., Nr. 30 (515).

²⁵ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas un Spānijas Karalistes līgums par ieguldījumu savstarpēju veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 05.01.1996., Nr. 2.

²⁶ 5. panta pirmā daļa: Latvijas Republikas valdības un Vjetnamas Sociālistiskās Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 16.02.1996., Nr. 30.

²⁷ 4. panta pirmās daļas b. punkts: Latvijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 15.05.1996., Nr. 84.

²⁸ 4. pants otrās daļas b. punkts: Beļģijas-Luksemburgas Ekonomiskās savienības un Latvijas Republikas līgums par ieguldījumu savstarpēju veicināšanu un aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., Nr. 103.

²⁹ 7. panta pirmās daļas ii. punkts: Latvijas Republikas valdības un Uzbekistānas Republikas valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 03.09.1996., Nr. 147.

³⁰ 6. panta pirmās daļas a. punkts: Latvijas Republikas valdības un Kuveitas valsts valdības līgums par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 12.02.2003., Nr. 23.

³¹ 6. panta b. punkts: Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Nīderlandes Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un savstarpēju aizsardzību: starptautisks dokuments divpusējs. Latvijas Vēstnesis, 07.02.1995., Nr. 19.

³² Sk.: 4. pants: Līgums starp Latvijas Republiku un Austrijas Republiku par ieguldījumu veicināšanu un to aizsardzību: starptautiskais dokuments. Latvijas Vēstnesis, 06.10.1995., Nr. 154.

³³ The Energy Charter Treaty, 2080 UNTS 95 / 34 ILM 360 (1995).

priekšnoteikumu kā starptautisko tiesību paražu norma.³⁴ Tomēr vienlaikus tiesību doktrīnā norādīts, ka diskriminācijas aizliegums nav apskatāms kā atsevišķs ekspropriācijas tiesiskuma priekšnoteikums, proti, skaidrots, ka diskriminācijas aizliegums ir taisnīga procesa (angļu val. – *due process*), kas arīdzan ir viens no ekspropriācijas veikšanas priekšnoteikumiem, pazīme (izpaušme) un tādējādi to var neaplūkot kā ceturto ekspropriācijas tiesiskuma kritēriju.³⁵

Starptautisko šķīrētiesu praksē, skaidrojot, ka ekspropriācijai jābūt nediskriminējošai, piemēram, *LIAMCO* lietā³⁶ atzīts, ka diskriminējoša ekspropriācija pati par sevi ir prettiesiska,³⁷ un šķīrētiesa norādīja: ir skaidrs un neapstrīdēts apstākļis, ka diskriminācijas neesamība valsts darbībā ir priekšnoteikums tiesiskai nacionalizācijai, šis noteikums ir stingri nostiprināts starptautiskajā juridiskajā teorijā un praksē, un tādējādi diskriminējoša nacionalizācija pēc savas būtības un satura ir aizliegta un prettiesiska.³⁸ Tomēr šķīrētiesas spriedumā secināts, ka “[.] *LIAMCO* nebija pirmais nacionalizētais uzņēmums, nedz arī vienīgais naftas uzņēmums, nedz arī vienīgais amerikāņu uzņēmums, kas nacionalizēts ar pirmo nacionalizācijas likumu, un tas netika nacionalizēts viens pats otrā nacionalizācijas akta datumā. Pirms tam tika nacionalizēti citi uzņēmumi – citas amerikāņu un ne-amerikāņu kompānijas, un arī pēc tam Lībijā joprojām darbojās citas amerikāņu kompānijas. Tādējādi no iepriekš minētā var secināt, ka politiskais motīvs nebija galvenais nacionalizācijas iegansts un ka šāds motīvs pats par sevi nav pietiekams pierādījums pilnīgi diskriminējošam pasākumam”. Līdzīgi secinājumi tika izdarīti *Aminoil* lietā,³⁹ kurā šķīrētiesa izmantoja diskriminācijas analīzi tiesiskas un prettiesiskas ekspropriācijas nošķiršanai. Šķīrētiesa skaidroja: lai atšķirtu nacionalizāciju no citiem salīdzināmiem pasākumiem, nacionalizācija ir jāpiemēro konkrētās tautsaimniecības nozares kopumam, nepastāvot diskriminācijai pret konkrētu komersantu grupu.⁴⁰ Tā kā šķīrētiesa *Aminoil* lietā konstatēja, ka Kuveitas valdība tikai iesaistījās atsevišķās ekspropriācijas “epizodēs”, nevis ekspropriēja visas ārvalstu naftas kompānijas vienlaicīgi, tiesa atzina, ka ekspropriācija nebija diskriminējoša.⁴¹ Irānas-ASV prasījumu tribunāls (angļu val. – *Iran-United States Claims Tribunal*) apstiprināja vispārējo paražu tiesību attiecībā uz diskriminācijas aizlieguma priekšnoteikumu tiesiskas ekspropriācijas konstatēšanai un *Amoco* lietā secināja, ka diskriminācija ir plaši aizliegta kā starptautisko paražu tiesību norma ekspropriācijas jautājumā.⁴² Tieši paļaujoties uz *LIAMCO* lietas secinājumiem, ICSID *Fireman’s*

³⁴ Miniruzzaman A. F. M. Expropriation of Alien Property and the Principle of Non-Discrimination in International Law of Foreign Investment: An overview. *Journal of Transnational Law and Policy*, 1998, No. 8, p. 57; Brownlie I. *System of the Law of National: State Responsibility*. Oxford University Press, 1983, p. 81; Jennings R., Watts A. *Oppenheim’s International Law. Vol. I: Peace*. 9th ed. London: Longman, 1992, pp. 919–922; Lowenfeld A. F. *International Economic Law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 391.

³⁵ Lim C. L., Ho J., Paporinskis M. 2018, p. 338.

³⁶ *Libyan American Oil Company (Liamco) v. Libya*, Award of 12 April 1997, 62 ILR 140.

³⁷ *Ibid.*, 194.

³⁸ *Ibid.*, 140, 194.

³⁹ *Kuwait v. American Independent Oil Company (Aminoil)*, Award of 24 March 1982, 21 ILM 976 (1982).

⁴⁰ *Ibid.*, para. 84.

⁴¹ *Ibid.*, para. 86.

⁴² *Amoco International Finance Corp. v. Iran*, 15 Iran-US CTR 189, 232 (1987), para. 140.

Fund lietā nonāca pie secinājuma, ka diskriminējošas izturēšanās konstatēšana ir pielietojama, lai noteiktu, vai ekspropriācija ir prettiesiska.⁴³

Tādējādi attiecībā uz ekspropriācijas tiesiskumu, cita starpā, ir jākonstatē, ka ekspropriācija un ar to saistītās darbības nav diskriminējošas šī jēdziena vispārīgā nozīmē.⁴⁴ Proti, ekspropriācija ir pieļaujama, ja *inter alia* tiek konstatēts, ka tā tiek veikta bez diskriminācijas.⁴⁵ Tas ir viens no kritērijiem, kas ļauj noteikt, vai ir konstatējama kompensējama ekspropriācija, vai arī valsts leģitīma un attaisnojama regulatīva rīcība, kas nav jākompensē.⁴⁶

Lai gan iepriekš ir noskaidrots, ka diskriminācijai ir dažādas formas, taču visbiežāk konstatētā diskriminācijas forma ir balstīta uz nacionalitāti. Tomēr minētais nenozīmē, ka diskriminācija uz citiem pamatiem praksē nav iespējama un ir sastopama tikai teorētiski. Konkrētāk, kaut arī nepastāv visaptverošs skaidrojums par diskriminācijas aizlieguma saturu un ekspropriācija uz nacionalitātes pamata praksē ir visbiežāk aplūkotā, nozīmīgs un svarīgs jautājums ir par diskriminācijas saturu, kas balstīta uz rasi, etnisko izcelsmi, reliģiju un kultūru.

Doktrīnā ir izteikts viedoklis: par starptautisko tiesību paražu normu ir kļūvis noteikums, ka ekspropriējoša darbība, kas izslēdz ārvalstniekus kopumā, kādas noteiktas tautības ārvalstniekus vai konkrētu ārvalstnieku, pārkāpj starptautiskās tiesības, pat neievērojot skaidri izteiktus starptautiska līguma aizsardzības pasākumus.⁴⁷ ICSID šķīrējtiesas nolēmumos secināts, ka atšķirīga attieksme pret vienas valsts piederīgajiem salīdzinājumā ar citas valsts piederīgajiem var būt nelikumīga diskriminācija.⁴⁸ Proti, šķīrējtiesas, lai noliegtu diskriminācijas esamību, izmanto atziņu, ka konkrētie pasākumi skar visus ārvalstniekus.⁴⁹ Lai gan var šķīst, ka praksē ir plaši akceptēts tas, ka diskriminācija pret konkrētu ārvalstnieku ir diskriminācijas forma ekspropriācijas kontekstā, tomēr ir mazāk skaidrs, vai diskriminācija starp valstspiederīgajiem un ārvalstniekiem kopumā ir vienlīdz prettiesiska. Šajā kontekstā ir ierobežota konkrēta šķīrējtiesu prakse – saskaņā ar to darbības ar ekspropriācijas sekām, kas vērstas pret ārvalstniekiem, bet ne valstspiederīgajiem, ir atzītas par prettiesiskām.⁵⁰ Vēsturiski, piemēram, PCIJ *Oscar Chinn* lietā skaidrots, ka aizliegtas

⁴³ *Fireman's Fund Insurance Company v. The United Mexican States*, ICSID Case No. ARB(AF)/02/01, Award, 17 July 2006, para. 205.

⁴⁴ Dolzer R., Schreuer C. *Principles of International Investment Law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 100; Reisman W. M., Sloane R. D. *Indirect Expropriation and its Valuation in the BIT Generation*. *British Yearbook of International Law*, 2004, Vol. 75, p. 115; Aust A. *Handbook of International Law*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 348.

⁴⁵ Pupilizio I. *The Right to an Unchanging World – Indirect Expropriation in International Investment Agreements and State Sovereignty*. *Vienna Journal on International Law and Constitutional Law*, 2016, Vol. 10, Issue 2, p. 149; Klabbers J. *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, p. 277.

⁴⁶ *International Investment Law and Soft Law*. 2012, p. 295.

⁴⁷ *Restatement of the Law Third: The Foreign Relations Law of the United States*. Vols 1 and 2. St. Paul, MN: American Law Institute Publishers, 1987, Vol. 1, para. 712.

⁴⁸ *Liberian Eastern Timber Corporation (LETCO) v. Republic of Liberia*, ICSID Case No. ARB/83/2, Award, 31 March 1986, para. 366.

⁴⁹ *Texaco Overseas Petroleum Company (Topco)/California Asiatic (Calasiatic) Oil Company v. Libya*, Award of 19 January 1977, 17 ILM 1 (1978), para. 74.

⁵⁰ *Eureko B. V. v. Republic of Poland*, Partial Award, 19 August 2005, para. 242; *Marvin Roy Feldman Karpa v. United Mexican States*, ICSID Case No. ARB(AF)/99/1, Award, 16 December 2002, para. 137.

diskriminācijas forma ir tāda, kas balstīta uz nacionalitāti un ir saistīta ar atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras pieder pie dažādām nacionālajām grupām.⁵¹

Differentia specifica rases kontekstā jāskaidro, ka ekspropriācija, kas motīvēta ar rasu nevienlīdzību, parasti tiek uzskatīta par acīmredzamu prettiesiskas atņemšanas piemēru.⁵² Fundamentālais diskriminācijas aizlieguma noteikums kā starptautisko tiesību vispārējs princips sniedz tālāk par valstspiederību un paredz aizliegumu nošķirt personas, balstoties uz noteiktām viņu pazīmēm, un aizliedz valstīm atšķirt personas, pamatojoties uz rasi. Šis aizliegums tiek uzskatīts par *jus cogens* normu, un tā loma starptautiskajās tiesībās neapšaubāmi ir nozīmīga.⁵³ Vēsturiski ekspropriācija, kas balstīta uz rasistiskiem motīviem, nav retums, un dažādos politiski represīvos režīmos valstis, pirmkārt, mēdz vērsties pret “valsts ienaidniekiem”, nacionalizējot īpašumus vai ierobežojot viņu īpašumtiesības. Piemēram, nacistiskās Vācijas īstenotā īpašumu atņemšana, kas tika vērstā pret ebrejiem un to īpašumu, tiek uzskatīta par diskriminējošu ekspropriāciju.⁵⁴ Tas pats attiecas uz īpašumu atņemšanu etniskajiem indiāņiem Idi Amina (*Idi Amin*) režīmā Ugandā.⁵⁵ Minētās īpašumu atņemšanas ekstremālākās formas parasti arī nav attaisnojamas no sabiedrības vajadzību viedokļa.⁵⁶ Arī, piemēram, nelaiķa Roberta Mugabes (*Robert Mugabe*) režīmā Zimbabvē ekspropriācijas darbības ir atzītas par diskriminējošām un līdz ar to arī prettiesiskām. Tomēr, lai izvairītos no šī diskriminācijas jautājuma aplūkošanas, ICSID šķīrējtiesa lietā *Funnekotter v. Zimbabwe* atzina ekspropriācijas prettiesiskumu, balstoties uz apsvērumu, ka īpašumu atņemšana tika veikta bez kompensācijas samaksas ieguldītājam.⁵⁷ Savukārt *Campbell and Others v. Zimbabwe* lietā, vērtējot rasu diskrimināciju, šķīrējtiesa skaidroja, ka lietā apspriestais likums tieši nevērsās pret baltādainajiem fermeriem, taču tas tika piemērots tikai pret baltādainajiem fermeriem, un līdz ar to bija konstatējama diskriminējoša netiešā ekspropriācija.⁵⁸

Lai gan pēc būtības starptautiskajās tiesībās nepastāv strīds, ka ekspropriācijas gaitā diskriminācija formāli nav pieļaujama, tomēr praksē attiecībā uz šo ekspropriācijas tiesiskuma kritēriju un aizsardzības režīmu kopumā tiek iztirzāti divi problēmjautājumi: pirmkārt, salīdzināšanas pamats, lai noskaidrotu, vai ir konstatējama atšķirīga attieksme pret konkrētu ārvalstu ieguldītāju, un, otrkārt, vai ir nepieciešams konstatēt *animus* (nodomu) diskriminēt, vai tomēr pietiekams ir vienīgi diskriminācijas fakts – konstatējot diskrimināciju pēc fakta un nepastāvot “subjektīvajam elementam”.

⁵¹ The Oscar Chinn Case (Britain v. Belgium). [1934], P.C.I.J. (Series A/B), No. 63, Judgment, 12 December 1934.

⁵² Sornarajah M. The International Law on Foreign Investment. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 399; UNCTAD: Taking of Property. UNCTAD Series on issues in international investment agreements. New York, Geneva: United Nations Publication, 2000, p. 13.

⁵³ Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain), Judgment, 1970 ICJ 3, para. 35 (Feb. 5).

⁵⁴ Oppenheimer v. Inland Revenue Commissioner [1975] 1 A11 ER 538; Didi H. I do not Attach Great Significance to it: Taking Note of “the Holocaust” in English Case Law. *Social Legal Studies* (2008).

⁵⁵ United National Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Reports submitted by State Parties under Article 9 of the Convention, UN Doc CERD/C/358/Add.1 (24 October 2011), para. 42.

⁵⁶ International Investment Law and Soft Law. 2012, p. 299.

⁵⁷ Bernardus Henricus Funnekotter and Others v. Republic of Zimbabwe, ICSID Case No. ARB/05/6, Award, 22 April 2009, para. 98.

⁵⁸ Mike Campbell (Pvt) Ltd. and Other v. Zimbabwe, Decision of 28 November 2008, SADC (T) Case No. 2/2007, 53.

Salīdzināmās grupas

Spriedumā lietā *Chartered Bank v. Tanzania* ICSID šķīrējtiesa skaidroja: lai noteiktu, vai rīcība ir uzskatāma par diskriminējošu, ir jāpastāv salīdzinošam lielumam, kas ļauj veikt salīdzinājumu attiecībā pret darbību, kas uzskatāma par diskriminējošu. Šķīrējtiesa arī norādīja, ka darbība, kas ir diskriminējoša, ir atsevišķs jautājums, nošķirot to no sekām, kas rodas no šādas darbības, – diskriminācija parasti konstatējama gadījumos, kad cita persona tādos pašos apstākļos saņem labvēlīgāku izturēšanos.⁵⁹

Jaunākajā šķīrējtiesu praksē bieži vien atsaucas⁶⁰ uz *Total S. A. v. Argentina Republic* lietu, kurā tika atzīts, ka diskriminējošu attieksmi var konstatēt, ja ieguldītājs pierāda, ka valsts pret viņu izturas atšķirīgi salīdzinājumā ar izturēšanos pret citu personu, kura atrodas līdzīgos apstākļos (angļu val. – *similarly situated*).⁶¹ Pēc būtības šķīrējtiesa skaidroja: lai noteiktu, ka izturēšanās ir diskriminējoša, ir nepieciešams salīdzināt apstrīdēto izturēšanos ar izturēšanos pret personu vai lietām salīdzināmā situācijā (angļu val. – *in a comparable situation*). Ekonomiskos jautājumos kritērijs “līdzīgā situācijā” (angļu val. – *like situation or similarly-situate*) ir plaši pielietots, jo tas pieprasa, lai eksistē kaut kādā mērā konkurējošas attiecības starp salīdzināmo situāciju, kam nevajadzētu būt izjauktai, valstij vērsties pret aizsargāto ārvalstnieku. Tas ir balstīts uz pašu diskriminācijas jēdzienu atbilstoši starptautiskajām tiesībām, kas paredz, ka diskriminācija var vispārīgi rasties, kad pret personām, kuras materiāli atrodas tādā pašā stāvoklī, izturas atšķirīgi, vai kad pret personām, kuras materiāli atrodas dažādās situācijās, izturas vienādi.⁶²

Tomēr praksē pieeja ir ļoti atšķirīga. Pirmkārt, vairākos gadījumos šķīrējtiesa varēja konstatēt neattaisnoti diferencētu izturēšanos attiecībā uz gadījumiem vienā darbības sfērā. Piemēram, *Nykomb v. Latvia* lietas spriedumā prasītāja darbība tika salīdzināta ar identisku sabiedrību darbību, kas tika pakļautas identiskam tiesiskam regulējumam, kas skar to saimniecisko darbību.⁶³ *Lemire v. Ukraine* lietā šķīrējtiesa konstatēja, ka nepamatoti atšķirīga attieksme bija attiecībā pret ieguldītāju salīdzinājumā ar sabiedrību, kas vienlaikus ar ieguldītāju piedalījās iepirkumā, proti, abas sabiedrības sava rakstura ziņā un tiesiski bija vienādas.⁶⁴ Otrkārt, atsevišķās lietās šķīrējtiesa secināja, ka nav iespējams salīdzināt dažādus ekonomikas sektorus un konstatēt, ka pastāv diskriminācija. Piemēram, *BG Group v. Argentina* lietas spriedumā secināts, ka gāzes izplatītāji un citi sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji neatrodas vienādos apstākļos un tādēļ tos nav pamatoti salīdzināt.⁶⁵

⁵⁹ Standard Chartered Bank (Hong Kong) Limited v. United Republic of Tanzania, ICSID Case No. ARB/14/14, Award, 11 October 2019, para. 395.

⁶⁰ Olin Holdings Limited v. State of Libya, Final Award, 25 May 2018, ICC Case No. 20355/MCP, para. 202.

⁶¹ Total S. A. v. Argentina Republic, ICSID Case No. ARB/04/01, Decision on Liability, 27 December 2010, para. 210.

⁶² Olin Holdings Limited v. State of Libya, ICC Case No. 20355/MCP, Final Award, 25 May 2018, para. 202.

⁶³ Nykomb Synergetics Technology Holding AB v. The Republic of Latvia, SCC, Arbitral Award, 16 December 2003, section 4.3.2.

⁶⁴ Joseph Charles Lemire v. Ukraine, ICSID Case No. ARB/06/18, Decision on Jurisdiction and Liability, 14 January 2010, para. 384.

⁶⁵ BG Group Plc. v. The Republic of Argentina, UNCITRAL, Final Award, 24 December 2007, para. 357.

Diskriminācijas mērķa nozīme praksē

Lielākoties praksē atspoguļota nostāja, ka diskrimināciju pierāda ar objektīviem apsvērumiem – ar sekām un nevis konkrētās rīcības nolūku vai mērķi. Piemēram, *Feldman v. Mexico* lietā šķīrējtiesa secināja, ka diskriminācija ir konstatēta *de facto*.⁶⁶ *Eastern Sugar v. Czech Republic* lietā secināts: pat ja nav konstatēts nolūks vērsties pret ieguldītāju, bet ir konstatēts nolūks labvēlīgāk izturēties pret citu komersantu, tik un tā ir konstatējams BIT pārkāpums.⁶⁷ Tāpat *Siemens v. Argentina* lietā šķīrējtiesa secināja, ka nolūks nav izšķirošs, nosakot, vai ir konstatējama diskriminācija, – noteicošais faktors ir konkrētās rīcības ietekme uz ieguldījumu.⁶⁸

Tomēr nevar viennozīmīgi apgalvot, ka nolūkam nav nekādas nozīmes. Atsevišķās lietās šķīrējtiesas ir vērtējušas, vai konkrētā rīcība ir veikta, ņemot vērā ārvalstu ieguldītāja valsts piederību. Piemēram, *Lauder v. Czech Republic* lietā skaidrots, ka uzņemošās valsts rīcība bija diskriminējoša, jo tā paredzēja mazāk labvēlīgu attieksmi pret ārvalstu ieguldītāju nekā pret vietējo ieguldītāju, šķīrējtiesai norādot, ka “[...] Mediju padome pārdomāja, jo tā baidījās, ka stipra un augoša politiska opozīcija pret licences piešķiršanu veidojumam, kam ir ievērojams ārvalstu kapitāls, kas varētu novest pie uzbrukuma visam izvēles procesam”.⁶⁹ *Eureko v. Poland* lietā šķīrējtiesa, lai pārbaudītu, vai ir konstatējama kompensējama ekspropriācija, vērtēja valsts mērķi diskriminēt ārvalstu ieguldītāju, nepieļaujot ārvalstu kontroli uzņemošās valsts tirgū.⁷⁰ NAFTA šķīrējtiesas *Methanex v. United States* lietā arīdzan tika norādīts, ka ar nodomu veikta diskriminējoša tiesību aktu pieņemšana pret ārvalstu ieguldītāju ir atslēgas elements, lai nodibinātu prettiesisku un kompensējamu ekspropriāciju.⁷¹

Visbeidzot, *LG&E v. Argentina* lietā šķīrējtiesa atzina, ka valsts rīcība ir uzskatāma par diskriminējošu, ja šādas rīcības mērķis ir diskriminēt vai rīcībai ir diskriminējoša iedarbība,⁷² tādējādi apstiprinot, ka diskrimināciju ekspropriācijas kontekstā var konstatēt gan no uzņemošās valsts rīcības sekām (objektīviem apsvērumiem), gan arī pierādot valsts mērķi vai nolūku diskriminēt ārvalstu ieguldītāju. Abi vērtēšanas kritēriji viens otru neizslēdz, un prakse norāda uz atšķirīgu pieeju katrā lietā.

Tomēr jaunākajā praksē ir vājš atbalsts tam, ka nodoms diskriminēt ir būtisks elements, lai nodibinātu, ka ir konstatējama mazāk labvēlīga attieksme

⁶⁶ Marvin Roy Feldman Karpa v. United Mexican States, ICSID Case No. ARB(AF)/99/1, Award, 16 December 2002, para. 184.

⁶⁷ Eastern Sugar B. V. (Netherlands) v. The Czech Republic, SCC Case No. 088/2004, Partial Award, 27 March 2007, para. 338.

⁶⁸ Siemens A. G. v. The Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/02/8, Award, 17 January 2007, para. 321.

⁶⁹ Ronald S. Lauder v. The Czech Republic, UNCITRAL, Final Award, 3 September 2001, para. 231.

⁷⁰ Euroeko BV v. Poland, Ad hoc Arbitral Tribunal under Netherlands-Poland BIT, Partial Award, 19 August 2005, para. 242.

⁷¹ Methanex Corporation v. United States of America, UNCITRAL, Final Award of the Tribunal on Jurisdiction and Merits, 3 August 2005, para. 7.

⁷² LG&E Energy Corp., LG&E Capital Corp., and LG&E International, Inc. v. Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/02/1, Decision on Liability, 3 October 2006, para. 146.

vai diskriminācija pret ārvalstu ieguldītāju.⁷³ Autora ieskatā ir jāatzīst, ka mērķis diskriminēt nav jāuzskata par patstāvīgu vērtēšanas kritēriju, lai pierādītu, ka valsts rīcība ir diskriminējoša, jo, tāpat kā vērtējot netiešo ekspropriāciju, rezultātā izšķiroša ir tieši ietekme uz ārvalstu ieguldītāja īpašumtiesību baudīšanu, proti, izšķirošas ir radušās sekas. Tomēr situācijā, kurā jau sākotnēji var nodibināt, ka valsts mērķtiecīgi ir vērsusies pret ārvalstnieku, lai diskriminētu viņu, ir pietiekams pamats uzskatīt, ka nav izpildīts viens no ekspropriācijas tiesiskuma kritērijiem, pat neveicot diskriminācijai nepieciešamo seku novērtējumu.

Atšķirīgas attieksmes attaisnojums

Lai gan diskriminācija, kas balstīta uz atšķirīgu attieksmi attiecībā pret konkrētu personu grupu, pamatojoties, piemēram, uz rasi vai etnisko izcelsmi, ir uzskatāma par neattaisnojamu, praksē ir atzīts, ka pastāv situācijas, kas skar konkrēta īpašuma vai ieguldījuma ekspropriāciju, kurās atšķirīga attieksme pret individu ir pamatota. Minēto var pamatot ar tēzi, ka diskriminācija ir neattaisnojama atšķiršana (angļu val. – *unreasonable distinction*); ekspropriācija var būt tiesiska, ja šāda atšķirīga attieksme ir racionāli saistīta ar valsts drošības interešu īstenošanu vai valsts ekonomisko aizsardzību.⁷⁴ Šajā kontekstā šķirējtiesas ir skaidrojušas, ka pat gadījumos, kad viena indivīda īpašums ir atņemts, bet otra nav, tas pats par sevi vēl nenozīmē diskriminējošu atņemšanu, kamēr pastāv saprātīgs (angļu val. – *adequate*) iemesls noteikt šo atšķirīgo izturēšanos. *Aminoil* lietā šķirējtiesa nenonāca līdz secinājumam, ka ir notikusi prettiesiska diskriminācija, lai gan ASV naftas kompānija tika pakļauta ekspropriācijai, bet citas valsts naftas kompānija (*Arabian Oil*) netika, ko šķirējtiesa skaidroja ar apstākli, ka *Aminoil* nacionalizācija nebija saistīta ar diskrimināciju, un šī atšķirīgā izturēšanās nepierāda, ka likumam bija citi mērķi kā vien ekonomiskās attīstības programmas realizēšana. Līdz ar to šķirējtiesa secināja, ka pastāvēja pietiekami iemesli, lai nenacionalizētu *Arabian Oil*.⁷⁵ Par pamatu šādam secinājumam bija arī apstākļi, ka ne-ASV naftas kompānija darbojās sarežģītākā veidā un tai bija nodibināta koncesija, kuru piešķir Kuveita un Saūda Arābija kopīgi.⁷⁶ Līdzīgi secinājumi izdarīti arī *Amoco* lietā, kurā norādīts, ka tribunāla ieskatā, nepastāvot citiem pierādījumiem, ir grūti izdarīt secinājumu, ka ekspropriācija bija diskriminējoša tikai tā iemesla dēļ, ka citas sabiedrības vienā un tajā pašā ekonomiskajā sektorā netika ekspropriētas. Iemesli, kas attiecas uz neekspropriēto uzņēmumu, ekspropriēto vai abiem kopā, var attaisnot šādu atšķirīgu attieksmi.⁷⁷

⁷³ Standard Chartered Bank (Hong Kong) Limited v. United Republic of Tanzania, ICSID Case No. ARB/14/14, Award 11 October 2019, para. 407; sk. arī: S. D. Myers, Inc. v. Government of Canada, NAFTA/UNCITRAL, Partial Award, 13 November 2000, para. 254; Eastern Sugar B. V. (Netherlands) v. Czech Republic, SCC Case No. 088/2004 (Partial Award), 27 March 2007, para. 338; Occidental Exploration and Production Company v. Republic of Ecuador, LCIA Case No. UN3467 (Award), 1 July 2004, para. 177.

⁷⁴ Restatement of the Law Third: The Foreign Relations Law of the United States. Vol. 1, para. 712.

⁷⁵ Kuwait v. American Independent Oil Company (*Aminoil*), Award of 24 March 1982, 21 ILM 976 (1982), para. 87.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Amoco International Finance Corp v. Iran*, 15 Iran-US CTR 189, 232 (1987), para. 142.

Vienlaikus tiesību doktrīnā diskriminācijas aizlieguma princips ir aplūkots tādējādi, ka ir neiespējami apstiprināt, ka valsts nevar diskriminēt, īstenojot tās varu nacionalizēt ārvalstu īpašumu tā vietā, lai vērstos pret tās valsts piederīgajiem. Atsaucoties uz patstāvīgu valsts suverenitāti pār dabas resursiem, tiek pausts viedoklis, ka valstij ir leģitīmas tiesības neatstāt tās ekonomisko likteni vai nacionālās intereses ārvalstu rokās.⁷⁸ Pētnieki arī skaidro – lai gan diskriminācijas aizlieguma prasība ir vispārīgi apstiprināta, noteikta novirzīšanās no tās valsts ekonomiskās suverenitātes vārdā ir vienlaikus akceptēta.⁷⁹

Secinājumi

1. Starptautisko ieguldījumu tiesībās plaši apstiprināts, ka ekspropriācijas tiesiskums ir jāvērtē arī no diskriminācijas aizlieguma principa viedokļa, ko aplicina gan šķīrējtiesu prakse, gan piemērojamie starptautisko līgumu noteikumi. Kamēr šķīrējtiesas nosliecas kvalificēt valsts politiski motivētu vai citādu motīvu vadītu diskrimināciju kā prettiesisku, tās piemēro vairāk niansētu pieeju ekspropriācijai, kura ietekmē tikai daļu ārvalstnieku.
2. Nepastāv viennozīmīga prakse par diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma pierādīšanas nastu, kas var būt atšķirīga atkarībā no šķīrējtiesas analīzes attiecībā uz nolūku diskriminēt.
3. Mērķis diskriminēt nav patstāvīgs vērtēšanas kritērijs, lai pierādītu, ka valsts rīcība ir diskriminējoša, jo izšķirošas ir radušās sekas, taču sākotnēji konstatēts valsts mērķis diskriminēt var nodibināt, ka ekspropriācija nav bijusi tiesiska.
4. Prakse apstiprina – lai konstatētu, ka ir pārkāpts diskriminācijas aizlieguma princips, ir nepieciešams salīdzināt ne vien ārvalstu ieguldītājus, kas atrodas salīdzināmos apstākļos, bet arī ārvalstniekus un uzņemošās valsts ieguldītājus (protekcionalisma pazīmes). Tāpēc diskriminācijas aizliegums starptautisko ieguldījumu tiesībās liedz uzņemošajai valstij izturēties atšķirīgi ne vien pret dažādiem ieguldītājiem, bet arī pret vietējiem uzņēmējiem un ārvalstniekiem.⁸⁰

⁷⁸ Abi-Saab G. Permanent Sovereignty over Natural Resources and Economic Activities in M. Bedjaoui ed International Law: Achievement and Prospects, UNESCO. Paris: Martinus Nijhoff, 1991.

⁷⁹ Pellonpää M., Fitzmaurice M. Taking of Property in the Practice of the Iran-United States Claims Tribunal. Netherlands Yearbook of International Law, December 1988, Vol. 19, p. 65.

⁸⁰ Sk. arī: Schefer K. N. 2013, p. 180.